

ЛІТЕРАТУРА

1. Городецька О. В. Національно-марковані концепти в британській мовній картині світу ХХ століття: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня філол. наук: спец. 10.02.04 «Германські мови» / О.В.Городецька. – К., 2003. – 21 с.
2. Кісь Р. Мова, думка і культурна реальність (від Олександра Потебні до гіпотези мовного релятивізму) / Роман Кісь. – Львів: Літопис, 2002. – 304 с.
3. Крелих И. И. Оценка в лексической семантике // Парадигматические характеристики лексики: межвуз. Сб. науч. Тр. / редкол.: В. Д. Девкин и др. – М.: МГПИ им. В. И. Ленина, 1986. – 125 с.
4. Честертон Г. К. Рассказы / Г. К. Честертон. – М.: Мол. гвардия, 1992. – 400 с.
5. Rowling J. K. Harry Potter and the Philosopher's Stone / J. K. Rowling. – L.: Bloomsbury, 1997. – 215 p.
6. Rowling J. K. Harry Potter and the Chamber of Secrets / J. K. Rowling. – L.: Bloomsbury, 1998. – 257 p.
7. Rowling J. K. Harry Potter and the Prisoner of Azkaban / J. K. Rowling. – L.: Bloomsbury, 1999. – 317 p.
8. Rowling J. K. Harry Potter and the Goblet of Fire / J. K. Rowling. – L.: Bloomsbury, 2000. – 665 p.
9. Rowling J. K. Harry Potter and the Order of the Phoenix / J. K. Rowling. – L.: Bloomsbury, 2003. – 638 p.
10. Rowling J. K. Harry Potter and the Half-Blood Prince / J. K. Rowling. – L.: Bloomsbury, 2005. – 607 p.

*Н. Д. Ткаченко,
аспірант кафедри англійської філології та перекладу,
викладач англійської мови,
Київський національний лінгвістичний університет*

ФУНКЦІОНАЛЬНО-СЕМАНТИЧНЕ ПОЛЕ «SPACE» У НАУКОВОМУ ДИСКУРСІ

Постановка загальної проблематики. У зв'язку зі зміною лінгвістичних та літературознавчих парадигм, вивчення функціонування одиниць мови й мовлення у різножанрових текстах набуває **актуальності**. Дослідження присвячено визначенню способів реалізації репрезентацій функціонально-семантичного поля (ФСП) «space» в англійській науковій прозі.

Об'єктом статті є структура функціонально-семантичного поля (ФСП) «space» та його репрезентації в англійській науковій прозі.

Предметом дослідження обрані репрезентації ФСП «space».

Мета статті – характеристика структурно-семантичних особливостей репрезентацій досліджуваного ФСП в англійській науковій прозі з позицій функціонального підходу.

Завдання статті – визначити місце наукових репрезентацій в системі ФСП «space», їх особливості та способи утворення.

Наукова новизна статті полягає в аналізі репрезентацій ФСП «space» у науковому мовленні з позицій функціонального підходу.

Матеріалом для статті були репрезентації наукового мовлення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Побудування моделі ФСП «space» спирається на досягнення О. В. Бондарка, Е. В. Гулігі, М. М. Гухман Ю. Н. Караулова, М. О. Хмелевської, О. О. Уфимцевої, С. І. Терехової, О. М. Хавкиної, Є. І. Шендельса.

Функціональний підхід до вивчення репрезентацій ФСП «space» [1; 2; 3; 4; 5] спирається на структуру і семантику мовних одиниць і має на меті вивчення функціональної семантики, функціональних стилів мовлення, дискурсу. Розуміння слова як концепту [5, с.15], комбінацій слів як складних концептів визначає сукупність репрезентацій простору як концептосферу, яка реалізується в мові у вигляді складників відповідного ФСП. ФСП «space» включає категорію локативності, директивності, орієнтаційних координат [4]. ФСП «space»

відображає фізичний, культурний анторологічний простір у лексико-семантичних та функціональних репрезентаціях мови й мовлення.

Наукові результати. Семантика репрезентацій ФСП «space» визначає простори подій, діяльності. Формальними засобами функціонування ФСП «space» є різнорівневі одиниці мови й мовлення: морфема, слово, словосполучення, речення і текст. Частиномовний склад ФСП «space» – іменники, прикметники, прислівники, дієслова, прийменники, дієслівні форми. Здебільшого ФСП «space» представлене іменниками. ФСП «space» має ієрархічну структуру – від абстрактних репрезентацій до конкретних. Ядро та периферія розрізняються за частиномовними, семантичними, стилістичними (жанровими) ознаками. Ядром ФСП є абстрактний іменник *space*, який відображує концепт простору. Ядерна зона включає іменники концептуального змісту – загальної, абстрактної семантики простору. Іменники із значенням простору поділяються на тематичні групи. Тематичні групи у складі ФСП класифікуються за частиномовним принципом. Близька периферія розміщує іменники більш конкретні за семантикою, частини мови, похідні від іменників простору – прислівники, прикметники, дієслова, дієслівні форми. Далека периферія містить конкретні іменники, власні іменники, похідні іменників, також службові частини мови – займенники, прийменники, сполучники, які позначають причинно-наслідкові відношення у просторі і часі; синтаксеми – словосполучення та речення. Аналіз репрезентацій простору дозволяє побудувати наступну модель ФСП «space».

Модель ФСП «space»	
Рівень ядра	Репрезентації ФСП
Центр ядра	іменники абстрактні, загального значення, доміанти ТГ, прості за формою та змістом, стилістично нейтральні моносеми або окремі ЛСВ полісемів, іменники менш абстрактні за семантикою, прості, стилістично нейтральні
Близька периферія	іменники більш конкретні за семантикою, прості й складні, багатозначні, стилістично нейтральні та забарвлені, корінні й запозичені, соціально– та національно-культурно марковані, похідні частини мови, словосполучення.
Далека периферія	прислівники та інші мовні одиниці, власні іменники – топоніми, конкретні іменники, стилістично забарвлені та нейтральні, корінні та запозичені, здебільшого багатозначні, соціально– та національно-культурно марковані, терміни, похідні частини мови, дієслова перебування та руху у просторі, прийменники простору та часу, словосполучення, речення.

Наукове мовлення виявляє найбільш універсальну польову структуру. Воно засновується на уніфікованих поняттях та структуроване однаковими лексико-семантичними групами. Наукова термінологія характеризується концептуальним, найбільш загальним змістом, який обіймає усю множинність понять і уявлень про певний об'єкт чи явище дійсності, як, наприклад, «space». Метамова науки вбирає виключно абстрактну лексику, має відповідати принципу однозначності. Наукова термінологія розподіляється у ядерній зоні та на периферії згідно частиномовній семантиці, ступеню узагальненості значення, частотності, мотивованості, стилістичної, національно-культурної маркованості, ступеню зв'язності значення, оцінності, морфологічній структурі, походженню. Наукова термінологія у своїх абстрактних репрезентаціях міститься у ядрі, а більш конкретна та специфічна – на периферії ФСП [5, с. 50]. У польовій структурі наукової лексики можна спостерігати варіації абстрактного іменника «space» у ядерній зоні поля в різних галузях науки: авіації, геології, сільському господарстві, математиці, географії та ін. згідно прагматичних просторів, з якими вони мають справу. Відповідно, ФСП «space» представлене синонімічними кореляціями – у механіці:

extent, area, plane, surface, region, distance, point, gap, path, hole, operture, orifice, etc.; у сільському господарстві: *ground, earth, land*; у авіації: *air*; у географії: *territory, area*. Поняття «space» відображене численною полісемією та синонімією в усіх розвинених мовах світу. Кількісні параметри ядра та периферії можуть розрізнятися від мови до мови.

Серед особливостей наукового мовлення можна відмітити наступні: наукове мовлення у своїх репрезентаціях демонструє міжнародну термінологію, точно визначені правила комбінаторики та порядку слів, сувору логіку викладення матеріалу, лаконічні та прозорі формулювання, короткі цитати, обов'язкові з'єднувальні слова і фрази та ін. [6, с. 85, 115; 7, с. 46; 8, с. 319]. У семантичній структурі наукового мовлення зберігається правило однозначності наукової термінології, уникання полісемії; в той же час спостерігається багатозначність та синонімія такої лінгвістичної термінології, як, наприклад: *мова, мовлення, слово, знак, значення* [6, с.84-87]. Розвиток науки й техніки тяжіє до розширення значення терміна, його полісемії. Посилаючися на Д.С.Лотте [1988] І.В.Арнольд позначає такі вимоги до терміну: стислість, однозначність (моносемія), мотивованість, простота, узгодження з іншими термінами системи (системність), перевага термінам своєї мови перед іноземними. При цьому термін має визначати найбільш суттєві ознаки предмета, які «пов'язують поняття з іншими поняттями того ж класу» [6, с.88].

Синтаксис наукового мовлення має відповідати потребам адекватного розуміння. Отже, він має виключати або зводити до мінімуму відхилення від суворого порядку слів «S + P + Obj» для розуміння іншим народом. Інша типова риса є синтаксична компресія [6, с. 115]. «Синтаксична компресія скорочує збитковість із збереженням об'єму інформації» [6, с. 115]. Письмова версія наукового мовлення значною мірою зберігає складну синтаксичну структуру.

Розвиток термінології підлягає загальним закономірностям формальних та семантичних змін у мові. До формальних відносяться: афіксація, словоскладення, абрєвіація, конверсія та ін.; до семантичних – диференціація спеціальних професійних галузевих значень, старіння, реставрація терміна, перехід терміна з периферії до ядерної зони мовної системи та ін. [9, с. 18].

Висновки та перспективи подальшого дослідження. Отже, ФСП «space» виявляє свою специфічну структуру у науковому мовленні. Усне наукове мовлення уніфіковане та універсалізоване в усіх розвинених мовах і націлене на логіку, економію, прагматизм та точну інтерпретацію. Його польова структура може розрізнятися від мови до мови. Сучасна тенденція до міждисциплінарного та поліпарадигмального підходів відкриває нові перспективи не тільки для кожної галузі науки, але й для наукового мовлення у напрямку збільшення кількісного та семантичного потенціалу лінгвістичних знаків.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бондарко А. В. Принципы функциональной грамматики и вопросы аспектологии / А. В. Бондарко. – Л.: Наука, 1983. – 208 с.
2. Золотова Г. А. Очерк функционального синтаксиса русского языка / Г. А. Золотова. – М.: Наука, 1973. – 351 с.
3. Слюсарева Н. А. Проблемы функционального синтаксиса современного английского языка / Н. А. Слюсарева. М.: Наука, 1981. – 206 с.
4. Терехова С. І. Просторовий дейксис і способи його експлікації (на матеріалі української, російської та англійської мов): Дис. кандидата філол. наук: 10.02.15 / Світлана Іванівна Терехова. – Інститут української мови. – К., 1998. – 208 с.
5. Терехова С. І. Система орієнтаційних координат у мові і мовленні (на матеріалі української, російської та англійської мов) / С. І. Терехова. – К.: Видав. центр КНЛУ, 2007.– 400 с.
6. Арнольд И. В. Основы научных исследований / И. В. Арнольд. – М.: Книжный дом «ЛИБРОКОМ», 2011. – 144 с.
7. Гвишиани Н. Б. Язык научного общения. Вопросы методологии / Н. Б. Гвишиани. – М.: Высшая школа, 1986. – 279 с.
8. Galperin I. R. Stylistics / I. R. Galperin. – М.: Higher School Publishing House, 1971. – 343 с.
9. Зацний Ю.А., Пахомова Т.О., Зацна В.Ю. Соціолінгвістичні аспекти вивчення словникового складу сучасної англійської мови / Ю.А.Зацний Т.О.Пахомова, В.Ю. Зацна. – Запоріжжя:ЗДУ, 2004. – 284 с.